

MADENCİLİK ve TÜRKİYE

Hasan HACİFAZLIOĞLU
Maden Mühendisi

Ülkemizde madencilik hala “definecilik” olarak bilinmektedir. Oysa, madencilik aramadan-projelendirmeye, üretimden-pazarlamaya kadar tamamen bilimsel olan faaliyetler topluluğudur.

Madenciliğin tarihi insanlığın tarihi kadar eskidir. Madenciliğin ilk doğuşu “Taş Devri”inde ilkel insanın avlanma için “flint”i kullanmasıyla başlar. Bu dönem yaklaşık 450000 yıl öncesine kadar gitmektedir. İlk kez metallerin çıkarılması-işlenmesi olayı da Anadolu’da olmuştur. Günümüz madenciliğinin temelini atan Hititler insanlık tarihinin ilk madencileri olup yüzyıllar önce Anadolu da çeşitli yerleşim merkezlerinde madenleri çıkarıp işlemişlerdir. Diyarbakır (bakırlar ülkesi) ve Kıbrıs (bakır sözünün amblemi) olup, isimlerini o dönemde yapılan bakır madenciliğinden almışlardır. Yüzyıllar boyunca, Anadolu da yaşamış olan uygarlıklar şimdiki Türkiye toprakları üzerinde başta altın olmak üzere bakır, demir, kurşun gibi madenleri çıkarmışlar ve uygarlıklarının gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Daha sonra, madencilik Avrupa’ya geçmiştir. Başka bir deyişle, Avrupalı madenciliği Anadolu da yaşayan uygarlıklardan öğrenmiştir. Bu uygarlıklarla aynı topraklar üzerinde yaşamış olmamıza rağmen, ilginçtir, madenciliğimiz bir çok ulusun çok çok gerisindedir. Ülkemizde madencilik hala

“definecilik” olarak bilinmektedir. Oysa, madencilik aramadan-projelendirmeye, üretimden-pazarlamaya kadar tamamen bilimsel olan faaliyetler topluluğudur.

Antik çağlardan günümüze kadar süregelen madencilik faaliyetleri Türkiye’nin maden kaynaklarını tüketememiştir. Öyle ki, Türkiye’nin maden kaynakları bir kıtanın kaynakları kadar çeşitli ve büyüktür. Ülkemiz bor, krom, trona, manyezit, altın, gümüş, nadir toprak metalleri, mermer, yapı taşları, feldspat ve endüstriyel mineraller olarak önemli maden potansiyeline sahiptir. Şimdiki verilere göre 2 trilyon doların üzerinde maden varlığımız mevcuttur. Fakat, “Bu zenginliklerden yeterince yararlanıyor muyuz?” sorusuna verilecek cevap açık ve nettir, “Hayır yararlanamıyoruz.”

Madenciliğin faaliyet alanı; kamudan uzak, kent dışında kırsal bölgelerde olması Türk halkını bu konu hakkında bi-haber etmiştir. Medyanın da bu konu ile yeterince ilgilenmemesi veyahut ilgilendiği zamanda çeşitli oyunların oynanması ile madenciliği tabiri caizse “yapılması sakıncalı” meslekler kategorisine sokmuştur. Öyle ki, madenler konusunda teknik anlamda herhangi bir uzmanlığa ya da bilimsel bilgiye sahip olmayan kişiler bu konuda ahkâm kesmekte, ve toplumu kişisel çıkarları doğrultusunda yanlış yönlendirmektedirler. Ovacık (Bergama) olayı anti-madenci propagandası bunun en basit örneğidir. Oysa, gerçek madenciler bilirler ki; altın üretiminde siyanür kaçınılmazdır ve bu maddeyi hem Avrupa hem de Amerika altın üretiminde kullanmaktadır. Çünkü, onlarda bizim toplumumuzun aksine ciddi bir “madencilik kültürü” vardır. Ham maddenin bir toplumun gelişmesi için ne kadar önemli olduğunun farkındadırlar. İşte bu yüzden, Avrupa da ve Amerika da maden ocağında ölen bir kişi ile savaşta ölen bir kişi aynı saygıya layık görülür! Bu toplumlarda madencilik babadan oğula intikal eden şerefli bir meslek konumundadır.

Bizim gibi gelişmekte olan ülkeler, sanayileşmelerini tamamlayabilmeleri, yani kalkınabilmeleri için hammadde çıkartma ve mamul madde üretimine muhtaçtır.

Siyasi rejimleri ve gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun tüm dünya ülkeleri yer altı varlıklarını, madenlerini ülke ekonomilerine katmak için özel uğraş vermektedir, stratejiler ve senaryolar hazırlamaktadırlar.

Çünkü, sağlıklı kalkınma ülkelerin öz kaynaklarına dayalı yüksek katma değerli yatırımlar ve üretime yönelik gerçekçi, uygulanabilir modellerle gerçekleşebilir. Bu bağlamda, madencilik ve entegre üretim sanayii ülke ekonomisinde en büyük katma değere sahiptir. Ayrıca, günümüzde gelişmişliğin göstergesi olarak nitelendirilen Demir-Çelik, Enerji, Tarım ürünleri üretimindeki devamlılık büyük ölçüde madencilik faaliyetleriyle sağlanmaktadır. Bilindiği gibi, Demir-Çelik'in hammaddeleri, demir cevheri ve kömür, petrol, doğal gaz gibi fosil yakıtlar ve uranyumdur. Tarımın ana girdisi olan gübre üretiminde kullanılan hammaddelerin %90'ı madencilik faaliyetleri sonucunda elde edilmektedir. Daha geniş anlamda; yaşamı fonksiyonel hale getiren araç ve gereçlerin %99'u madencilik ürünlerinden elde edilmektedir.

Madenlerin insan yaşamı ve ülkelerin ekonomisi için büyük değer taşıdığı dünyamızda –şüphe yok ki, Avrasya ve Ortadoğu'da ki savaşların temeli enerji ve maden kaynaklarıdır- Türkiye sahip olduğu maden kaynaklarını yeterince kullanamayan ve ekonominin hizmetine sunamayan nadir ülkelerden biridir. Toplumumuz bilgi (teknoloji) üretmektedir. Bunun en önemli nedeni ekonomiden çok hukuki eksiklik-bozukluk (örneğin ileriye dönük bir maden politikamızın olmaması gibi) ve yönetimin kişisel çıkarlara yönelik olmasıdır. Teknoloji ithal etme zihniyeti, teknoloji (bilgi) üret-

memize bir engel teşkil etmektedir. Kısa yoldan hayali gelişme politikası, uzun vadede sonuç alınacak, toplumsal faydaya hizmet edecek madencilik faaliyetini rafa kaldırmaktadır. Çünkü, madencilik uğraş gerektirir, ürünü almak için yıllarca beklemek, yüksek meblağlarda yatırım yapmak gerekir. “Külfet olmadan nimet olmaz” atasözüne istinaden külfetini çekmeden nimete ulaşma zihniyetine kadar başarılı olduğu ortada (?) madencilığe teşviki, yatırımı ve krediyi kökünden kesmiştir. Madencilığe köstek olacak şekilde yasalar çıkarılmıştır. Yeni maden kaynakları bulabilme olanaklarımız, bilimsel yöntemlerin uygulanması yerine avcı, çoban, köylü ayağına tesadüf etmesi şansına bağlı bırakılmıştır.

Madencilüğimizin GSMH'daki payı %1.5 seviyelerindedir. Bu oran, Kanada da %7.5, Avustralya da %8.7 ve BDT'da ise %20 düzeylerinde seyretmektedir. ABD ve İngiltere gibi devletler ise kendi yer altı kaynaklarını tüketmeyip, diğer ulusların madenlerini ucuza çıkarıp tüketmeyi yahut ham satın alarak fahiş fiyatlarla diğer ülkelere pazarlamayı tercih etmişlerdir. Hatta daha da ileriye giderek kendi ülkelerini bırakıp Ay'dan maden çıkarmayı hedeflemişlerdir. ABD'li bilim adalarının Ay'da milyarlarca Euro değerinde altın, demir, alüminyum, platin ve titanyum olduğunu öne sürmesi “LunaCorp” adlı firmayı harekete geçirmiştir. Söz konusu firma 2010 yılında işletme fizibl ise Ay'da “Birinci Uzay Maden Ocağının” temelini atacak. “Artemis Society Vakfı” ise geliştirdiği elektromanyetik mancınık ile çıkarılan madenin Ay ile Dünya arasındaki nakliyesini gerçekleştirecek!

Bugün gelişmiş ülkeler sanayileşmelerini tamamlamış ve yukarıdaki örnekte olduğu gibi sanayi ötesi topluma geçmişlerdir. Ancak, bizim gibi gelişmekte olan ülkeler, sanayileşmelerini tamamlayabilmeleri, yani kalkınabilmeleri için hammadde çıkartma ve mamul madde üretimine muhtaçtır. Sonuç olarak, Atatürk'ün önemli bir vecizesini hatırlatmak istiyorum: “Bir milletin tealisi, yer altı kaynaklarının işletim ve değerlendirilmesi ile mümkündür.”

